

JAN-HEINER TÜCK

V navzočnosti Tretjega

Koroški Slovenec Peter Handke o obljubi ljubezni

Obstajajo besede, ki uresničujejo tisto, kar označujejo. To so učinkovita izrečena dejanja, ki resničnost ne le opisujejo, ampak jo spreminjajo v samem temelju. K njim spada beseda privolitve med možem in ženo pri cerkveni poroki. Drug drugemu obljubita, da hočeta vse svoje življenje ostati skupaj – »v dobrih in slabih časih«, za vedno! Ta obljuba ustvarja zavezo, ki pa je bolj resničnost kakor ideal. V tej resničnosti odtlej ostajata, iz nje živita. Za trajno in neločljivo povezati svoje bivanje z bivanjem drugega je spričo nepredvidljivosti življenja res tvegano – in prenekateri so danes negotovi, ali naj se spustijo v to tveganje in ali je njihova ljubezen dorasla vedno večjim življenjskim izzivom. »Dva ljubeča: zakaj jima Bog ne pove izrecno, da spadata skupaj?«¹ vpraša Peter Handke v svojem Dnevniku *Gestern unterwegs* (*Včeraj med potjo*). Kaj bi bilo, ko bi obstajal Tretji, ki bi rekel tistim, ki se obotavljajo in se bojijo velike življenjske odločitve: Spadata skupaj, ustvarjena sta drug za drugega? Njegova pritrditev bi nevidno zagotavljala pritrditev vidnega življenjskega občestva ljubečih, bila bi resničnost, h kateri bi se mogel vsak zakonski par vselej vračati – v trenutkih sreče kakor v kriznih obdobjih!

Jan-Heiner Tück, *In Gegenwart des Dritten. Peter Handke über das Versprechen der Liebe*. Prevedel Anton Štrukelj.

Polom ljubezni in hrepenenje, da bi se mogel na nekaj zanesti

Mnogi zakonci, ki so si izrekli privolitev, sčasoma pozabijo, da so si izrekli privolitev v navzočnosti Tretjega – se pravi Boga. Vsakdanjost jih zajame s svojo dinamiko. Mnogi so v nevarnosti, da v vrtincu dela pozabijo nase in na drugega. Nihče jim ne pove, kako zdravilno bi bilo, ko bi se znova postavili v navzočnost Tretjega, pregledali skupno pot in se spet odpravili nanjo. Saj ni potreben samo čas, da se uglasimo drug na drugega, čas, ko se pripravimo na pritrditev zavezi. Potrebna je tudi trajna skrbnost, da na skupni poti oblikujemo svojo privolitev in jo po možnosti vedno bolj uresničujemo. Pomebno je oblikovati kulturo ljubeče pozornosti, medsebojnega sprejemanja in pripravljenosti za odpuščanje, če se je v ljubezen prikradla neljubeznivost. Potrebni so trenutki zbranosti, ko se oba vračata v dobrotljivo navzočnost Tretjega.

Veliko zakonov danes zaide v krizo in se prej ali slej razdrejo. Vzrok ni samo to, da so pozabili ali izgubili izpred oči zdavilno navzočnost Tretjega. V »povsem normalnem kaosu ljubezni«, na katerega smo se v okviru poznomoderne družbe že navadili, je veliko razlogov za polom ali razpad odnosov. Razlogi so: naglica življenjskih razmer, vedno večja mobilnost, individualizacija, pluralizacija »pisanosti«² družbe, a tudi vedno večja kultura začasnosti, ki povečuje brezpogojno zavračanje vsega brezpogojnega. »Zveto-ba – vprašanja zvestobe si večina sploh ni zastavila,«³ pripominja Handke. Sam že zgodaj pripoveduje o ravnodušnosti in odtujitvi, o nezaupanju in sovraštvu med možem in ženo. Pri tem zelo natančno raziše notranje pretrese, ki morejo povzročiti ločitve. Pripoved *Der kurze Brief zum langen Abschied* (1972: *Kratko pismo o dolgem slovesu*) se začne s tem, da se neka žena samo z nekaj vrsticami poslovi iz življenja svojega moža: »Sem v New Yorku. Prosim, ne išči me. Ne bi bilo lepo, da me najdeš.«⁴ Mož vseeno odpotuje za njo, a je ne najde takoj. Potika se od mesta do mesta, od hotela do hotela, od bara do bara. V stiski osamljenosti se zaplete z neko drugo, ki jo bežno pozna od prej. Z njo in njenim otrokom nekaj dni potuje po deželi, a jo nato spet zapusti. Ves čas vedno znova občuti praznino

in dolgčas. Doživlja tudi presenetljive izkušnje »drugačnega časa« – bežne zgoščene izkušnje, ki mu olajšajo občutek izgubljenosti in brezupnosti. V puščavskem mestu Tucson, kjer upa, da bo našel iskano osebo, naleti na robu mesta na misijonsko postajo in stopi v cerkev. Sname sončna očala in slamnik, zagleda oltar in se zamisli. »Vera se mi je že dlje upirala, a vendar sem naenkrat začutil *hrepenje, da bi se mogel na nekaj zanesti*. Bilo je neznosno, da sem bil čisto sam s seboj. Moral je biti neki odnos do nekoga drugega, ki ni bil samo oseben, naključen in enkraten, odnos, ko ne pripadaš drug drugemu z vedno znova izsiljeno in zlagano ljubeznijo, ampak z nujno, neosebno povezavo. Zakaj nisem mogel biti nikoli tako iskreno prijazen do Judite kakor zdaj ob pogledu na to cerkveno kupolo ali na kapljo voska na kamnitih tleh? Bilo bi grozno, ko ne bi mogel iti iz sebe s takšnim občutkom.«⁵

»Ljubezen morata obljubiti Tretjemu...«

Hrepenenje, da bi se mogli zanesti na drugega, zlasti ko gre za ljubezen med možem in ženo, je Handke razločneje izrekel nekaj let pozneje: »Ljubezni ne moreš obljubiti ljubljenu. Oba skupaj jo morata obljubiti Tretjemu (= zakrament).«⁶ Tretji pa obljubo zapečati in skupni ljubezni podeli širino in prostor, tudi če je njegova navzočnost neotipljiva, neizvedljiva, ampak skrita, a zato nič manj resnična. Kaj naj bi ta skrita navzočnost Tretjega pomenila za skupno ljubezen, je rečeno v naslednjem zapisu: »Pravkar mi je postalo čisto jasno, da v ljubezni, za ljubezen, ne zadostujeta samo dva: vedno znova potrebujem tudi Tretjega, na katerega bi se mogel obrniti: za pomiritev, okrepitev, učvrstitev, novo prebuditev, v zahvalo – za *dopolnitev*; in ta Tretji, ki ga potrebujem in na katerega bi rad mislil v svoji ljubezni, ki skrbi za vsakršen vzgib v meni, mi prihaja na misel samo z imenom ‚Bog‘ (in: sama obrnitev k Tretjemu *je že dopolnitev*).« Obzorje ljubezni se odpre k drugemu, ne ostane v krogu ukrivljenega življenja v dvoje, ampak se odpre k Tretjemu. V njegovi milostni luči je vse mogoče videti še enkrat drugače.

V trenutkih krize utegne biti v veliko pomoč, če si priključimo v spomin brezpogojno pritrnitev Tretjega k skupni poti. Handke v knjigi zapiskov *Die Geschichte des Bleistifts* (Svinčnikova zgodba) zabeleži ganljiv prizor, ko se mlada zakonca obrneta na Tretjega: »V stolnici sta se dva, še skoraj otroka, dolgo klečé poljubljala, odtrgala sta se drug od drugega in molila.«⁷

Zakon – »ideal« ali resničnost?

Zakrament zakona postavlja skupno zgodbo med možem in ženo v navzočnost Tretjega. Ta navzočnost je resničnost, v kateri sta in iz katere živita. Zakon zato ni ideal, po katerem stremimo in ga dosežemo pač samo v redkih primerih. »Ideal: zgled, a neposnemljiv«, zapiše Peter Handke. In na drugem mestu: »Ideal? Nikakor.«⁷ Govorjenje o »zakonu kot idealu«, ki se je pred časom udomačil v teološki razpravi in je pustil različne sledove tudi v papeški spodbudi *Amoris laetitia*, se s tega stališča ne zdi posrečeno. Zakaj? V nevarnosti je, da vnaprej računamo s polomijo, če je pač normalno, da ideala nikoli ne moremo povsem doseči. Poleg tega govorjenje o zakonu kot idealu potiska v ozadje dejstvo, da je zakrament zakona najprej in predvsem *resničnost*. Privolitev, ki jo skriti Tretji izreka privolitvi, katero si mož in žena izrazita med seboj pri cerkveni poroki, je nepreklicno zagotovilo, h kateremu se moreta zakonca na svoji poti vsak čas vračati: hvaležno v urah sreče, sprašujoče v urah negotovosti, borbena v praznoti in brezizhodnosti. Vsekakor velja, da pot še ni cilj. Prepletenost časov, ki se uresničuje v vsakem obhajanju zakramenta, se dotakne tudi občestva moža in žene.⁸ Obhajanje zakramenta je najprej *signum rememorativum* (spominjajoče znamenje) – znamenje spomina na nepreklicno pritrnitev Boga svojemu ljudstvu Izraelu in hkrati ponavzočuje zvezo med Kristusom in Cerkvijo (prim. Ef 5,32). Izraelovo zgodovino zaveze seveda spremljajo dramatični pripetljaji nezvestobe. Tudi Cerkev pozna mnogovrstne stranpoti in zablode, zato je stalna naloga vračanje k začetkom: »Spomin, obvaruj me

pred nezvestobo!«⁹ Zaveza med možem in ženo je hkrati *signum demonstrativum* (kažočje znamenje) – vidno in živo znamenje skupnosti, ki živi iz navzočnosti Tretjega, ki spremlja pot. Končno je življenjska zaveza zakoncev *signum prognosticum* (napovedujoče znamenje) – obljuba polnosti in veselja, ki ju je v zgoščenih trenutkih vedno znova mogoče občutiti že med potjo. Cilj in zatoščišče poti pa je potovanje na nebeško svatbeno gostijo: »Praznik skupnosti: skupnost kot praznik, nič drugega...«¹⁰

Opombe

¹ Peter Handke, *Gestern unterwegs. Aufzeichnungen November 1987 bis Juli 1990*, Frankfurt/M. 2005, 404.

² Prim. Paul M. Zulehner, *Verbuntung. Die Kirchen im weltanschaulichen Pluralismus*, Ostfildern 2011.

³ Handke, *Gestern unterwegs* (op. 1), 270.

⁴ Peter Handke, *Der kurze Brief zum langen Abschied*, Frankfurt/M. 2001, 11.

⁵ N. d., 173. Tudi v romanu *Die Stunde der wahren Empfindung* (1975: *Ura pravega občutja*) žena zapusti glavno osebo, Gregorja Keuschnigga. Na lističu žena zapiše: »Ne pričakuj od mene, da ti bom oskrbela smisel tvojega življenja.« Glede krhkih odnosov prim. Handke: Mirja Kutzer, *Lieben auf Leben und Tod*, v: Jan-Heiner Tück – Andreas Bieringer, »Verwandeln allein durch Erzählen«. *Peter Handke im Spannungsfeld von Theologie und Literaturwissenschaft*, Freiburg 2014, 117–138.

⁶ Handke, *Gestern unterwegs* (op. 1), 540.

⁷ Peter Handke, *Die Geschichte des Bleistifts*, Frankfurt/M. 1985, 192.

⁸ Peter Handke, *Vor der Baumschattenwand nichts. Zeichen und Anflüge von der Peripherie 2007 – 2015*, Salzburg 2016, 267 in 93.

⁹ Prim. S. th. III, q. 60, a. 3. Glej Jan-Heiner Tück, *Gabe der Gegenwart. Theologie und Dichtung der Eucharistie bei Thomas von Aquin*, Freiburg ³2014, 48–82.

¹⁰ Handke, *Gestern unterwegs* (op. 1), 527.

¹¹ Handke, *Gestern unterwegs* (op. 1), 548.